

— Ξέρεις, πεισματώθηκα· ἔχασα τὸν ὕπνο μου. Τὸ πῆρα στὴ φιλοτιμία μου καρφί. Ἀκούς ἐκεῖ, νὰ μὴ γυρίζῃς νὰ μὲ ἰδῇς.

Σὲ μένα, ποιὰ μαυρομάτα μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ καὶ ποιὰ γαλανομάτα, γιὰ μένα δάχρυα δὲν ἔχυσες!!

Χὰ χὰ χὰ τὸ λέγει καὶ ἡ γυναικὶς μου.

Ὁ Δῆμος κούνησε τὸ κεφάλι του, βαρὺ ἀπ' τὸ κρασί...

Ἡ Δάφνη γύρισε καὶ εἶδε ὅλα τὰ μάτια νὰ γελοῦνε περιπαικτικὰ καὶ τὰ χεῖλη καὶ νὰ ψιθυρίζουν καὶ συλλογίσθηκε, ποῦ αὐτὰ τὰ βλέμματα καὶ αὐτὰ τὰ λόγια, θὰ τὴν συνοδεύουνε παντοῦ. Τώρα ἔγεινε γελοία καὶ μὲ τὸν καιρὸ θὰ γένῃ γεροντοκόριτσο γελοίο. Συλλογίζεται, πὼς πρὶν ὅταν τὴν ἔβλεπνε, ἐκρυφολέγανε.

— Εἶνε ἡ Δάφνη, ἡ κόρη, ποῦ ὑπέφερε μὲ ἀγγελική ὑπομονή, τὸ θηρίο τὸν πατέρα της.

* *

Ἀχ τὰ καυμένα τὰ γεράματα, μὲ τᾶσπρα τὰ μαλλιά καὶ τὸ χαρκαωμένο πρόσωπο! Εἶνε εὐλογία Θεοῦ. Ἡ ψυχὴ δὲ λυώνει σὲ ὄνειρα πλάνη, καὶ ἡ ἐλπίδα ἡ χρυσόφτερη, ποῦ εἶνε ἡ κατὰρ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ δυστυχισμένο ἄνθρωπο (ποῦ τὸν κρατεῖ σὲ ἀδιάκοπο πυρετὸ καὶ ζωγραφίζει τὴν αὔριον μὲ χρώματα μαγικὰ καὶ ἔρχεται ἡ αὔριον συννεφιασμένη, παγωμένη) καὶ αὐτὴ χάνει τὴν ἐξουσίαν της.

Τὰ γεράματα, ποῦ ἔχεις ἐμπρὸς σου ἀλυσίδα μαρμαριταρένια ἀπὸ ἀναμνήσεις, ποῦ τώρα ἀπὸ μακρὰ, σοῦ φαίνονται ἡ εὐτυχία ἡ ἀληθινή, εὐλογημένα τὰ γεράματα.

Τότε ἂς τρέμῃ τὰ γεράματα ὁ ἄνθρωπος, ὅταν τὰ ἄσπρα του μαλλιά, δὲν ἀπαντοῦνε σεβασμὸ, μόνον τὴν ἀηδία καὶ τὴν περιφρόνησι.

Αὐτὰ συλλογίζεται ἡ Δάφνη ἀπελπισμένη καὶ τῆς φαίνεται ἡ δεύτερη νεότης της, θεϊκὴ κατὰρ.

Ἡ νεαρίδα, ποῦ σκάντα χρόνια εἶχε νὰ κλάψῃ, ἔκλαψε τώρα, στὴν ἀπελπίσιν της καὶ μὲ τὸ μαγικὸ ῥαβδί της τὴν. Ἐβύνησε ἀπὸ τὸν ὕπνο τὸ βαθύ.

Ἡ Δάφνη εἶδε γύρω της τὸ πένθιμὸ της φέρεμα, τὸ πτωχικὸ δωμάτιό της καὶ μὲ λαχτάρ, μὲ καὶ μὸ, σὰν νὰ ἔλαχταρῶσε καὶ νὰ μὴν ἤθελε νὰ μᾶθῃ τὴν πικρὴ πραγματικότητά, πλησίσε στὸ καθρεφτάκι της· ἀνεγνώρισε τὰ ἄσπρα της μαλλιά καὶ τὸ ζωωμένο πρόσωπό της, ποῦ τὸ αὐλάκωσε τὸ ἄστρο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀρσιώσεως.

Ἀχ ἔκλαψε καὶ ἔσκυψε στὸν καθρέπτην σὰν εἰδωλόλατρισσα καὶ τὴ σκιά της φίλησε.

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

I

Ὁ πληθυντικὸς τοῦ θηλυκοῦ ὀρθοῦ
τῆς δημοτικῆς.

Δυσάρεστον ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὸ ὅτι ἕκαστος σχεδὸν τῶν γραφόντων τὴν δημοτικὴν μεταχειρίζεται ἴδιον ὀρθογραφικὸν σύστημα ἐκεῖ ὅπου παρουσιάζεται μικρὰ ἢ μεγάλη δυσκολία περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς γραφῆς μερικῶν λέξεων. Καὶ ὅσον μὲν ἀποβλέπει τὰς περισσοτέρας λέξεις τοιαύτη ἀμφισβήτησις βεβαίως δὲν παρουσιάζεται καὶ ὅλοι ἀδιστάκτως γράφουσιν νερό π. χ. ὑπάρχει ὅμως πληθὺς ἀνυπολόγιστος περιστάσεων κατὰ τὰς ὁποίας ἡ ἀμφιβολία παρουσιάζεται ἀδυσώπητος, ὥθουςα τοὺς περισσοτέρους νὰ γράφουν αὐθαίρετως ὅ,τι προφθάσουν. Τὸ πρᾶγμα ἦτο δικαιολογημένον ἐφ' ὅσον ἐπιστήμη μὲ κύρος καὶ αὐθεντεῖαν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπιληφθῇ τῆς συστηματικῆς σπουδῆς τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, καὶ ἐφ' ὅσον οὐδὲ ὑπόνοια ὑπῆρχεν ἀκόμη ὅτι ἡ δημοτικὴ, ἡ ὁμιλουμένη, θὰ ἐγένετο ποτὲ γλώσσα τεχνικὴ, γραφομένη δηλαδὴ, καὶ τείνουσα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νάντικαταστάσῃ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν τὴν λεγομένην καθαρεύουσιν. Ἀλλὰ ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἥλλαξεν οὐσιωδῶς ἀπὸ τινων ἐτῶν καὶ ἤδη ἐπιστήμονες πρώτης τάξεως προσκομίζουσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ἐφόδια τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὥστε νάδημονῇ κανεὶς πολλάκις σκεπτόμενος τί θὰ ἠδύναντο νὰ προσθέσωσιν, μὲ τὴν ἰδίαν νοητικὴν δαπάνην, εἰς ἐπιστήμας πρακτικωτέρας καὶ ὠφελιμωτέρας, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν πολλῶν, τοῦλάχιστον. Βεβαίως πολλὰ ἔχει ἀκόμη νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τὴν γλώσσαν μας ἡ ἐπιστήμη, καὶ οὐδεμίαν ὑπερβολὴν θὰ ἦτο νὰ εἰπώμεν ὅτι οὐδὲ εἰς τὸ ἄλφα εὗρίσκειται ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἤδη ἔκαμιν εἶναι τόσον πολλὰ ὥστε θὰ ἦτο ἀσύγγνωστος νωθρία, εἰ μὴ τι ἄλλο, νὰ μὴ ἐπωφελητῇ τις τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ νὰ τυφλώτῃ πρὸς τὰ βεβαίωτερα τῶν διδαγμάτων της. Καὶ διὰ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν μόνον ζήτημα, θὰ ἦτο πλέον ἐντροπὴ αὐτόχρονημν νὰ ἀρκούμεθα μὲ τὰς αὐθαίρεσίας αἰφνης ἐνός Σταματέλου, τοῦ Λευκαδίου σχολάρχου, πέραν τῆς γλωσσολογικῆς σοφίας τοῦ ὁποίου δὲν ἐπροχώρησαν ἀκόμη σήμερον πολλοὶ μὲ πολλὰς ἀξιώσεις. Οἱ πολλοὶ ἀκοῦνται ἀκολουθοῦντες τὴν παράδοσιν καὶ τὴν συνήθειαν, καθὼς λέγουσι, χωρὶς νὰ γνωρίζουσιν ἀκριβῶς τί σημαίνουν αἱ λέξεις αὐταί, προβαίνουν μάλιστα ὅχι ὀλίγοι μέχρι τοῦ νὰ οἰκτεροῦσι συγκαταβατικῶς τὴν ἰδιοτροπίαν ἢ καὶ ἀρχαυματωσύνην—τίς οἶδε;—ἐκεῖνων οἵτινες ἀλόγως δῆθεν νεωτερίζοντες γράφουσιν; οἱ γυναῖκες, τίς ἐμορφες, σπῆτι, κοιτάζω, καλύτερος καὶ εἰ τι ἄλλο τοιοῦτον. Μερικοὶ, ἐπιφυλακτικώτεροι, νομῖ-

ζουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ποδιδώμεν καὶ τόσην σημασίαν εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν ζήτημα, ἀγνοοῦντες πόσα πράγματα σπουδαιότερα παρ' ὅσον δύνανται νὰ φαντασθῶσιν συνδέονται ἀναποσπάστως μὲ αὐτὸ, ὅπως ἴσως θὰ φανῇ ἀπὸ τὸ πρῶτον ἄρθρον τῶναρ. *Ιωσο.λογικῶν*» πὺ ἀρχίζομεν χάριν τῶν πολλῶν σήμερον. Ὅσοι δὲν εἶναι ἀλογίστως πείσμονες θὰ πεισθῶσιν περὶ τῆς ἀνάγκης ὁμοιομόρφου καὶ συνεποῦς ὀρθογραφικοῦ συστήματος, βασιζομένου ἐπὶ παντὸς ἄλλου ἢ τῆς αὐθαίρεσας ἐκάστου.

Ἡ ὀρθογραφία⁽¹⁾ τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου ἢ (ἢ γυναικες) ἔχει ἐπὶ πολὺ ἐπικρατήσῃ, ὡς καθιερωμένη παράδοσις, τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχοντα ἀπ' αὐτῶν δὴθεν τῶν παλαιῶν χειρογράφων τοῦ μέσου αἰῶνος.

Καὶ μόλα ταῦτα ἡ ἀπλὴ τῆς γραφῆς ταύτης παρατήρησις διεγείρει, οὕτως εἰπεῖν, ἀνησυχίας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οὐδέποτε μέχρι τοῦδε διευτυπώθησαν ἐπαρκῶς καὶ ὠρισμένως οἱ ὑπὲρ αὐτῆς λόγοι⁽²⁾. Φαίνεται, ὡς πρὸς τὸ, ὅτι οἱ ἀποδεχόμενοι τὴν γραφὴν ταύτην στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑποτιθεμένης τροπῆς τοῦ *αι* εἰς *η*, τῆς γνωστῆς δὴλον ὅτι χρονικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀρχαίου ρήματος (αἰτέω-ἤτησα). Εἴτε, τολμηρότερον ἀκόμη, φαίνονται ἐπικαλοῦμενοι τὴν ἰωνικὴν ἀναλογία πρὸς δικαιολόγησιν τῆς τροπῆς.

Λησμονοῦσιν ὅμως ὅτι ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος ἐξέλιπε πολὺ πρὸ τῆς μορφώσεως τῆς νεοελληνικῆς. Ἀδύνατον δὲ ἐξ ἄλλου νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ φωνητικοὶ νόμοι, οἱ ὅποιοι θὰ ἐδικαιολόγουν τὴν τοιαύτην τροπὴν διὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, θὰ ἐξηκολούθουν ἰσχύοντες καὶ διὰ τὴν νέαν. Ἡ παλαιὰ τοῦ *α* πρὸς τὸ *η* ἀναλογία οὐδὲν λόγον ὑπάρξας ἔχει δι' ἡμᾶς σήμερον, ὅτε τὸ *η* ἔχει μόνον τὴν δύναμιν τοῦ ἀπλοῦ *ι*.

Παρατηροῦμεν, ἐν τῷ μεταξῷ, ὅτι τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα οὐδεμίαν σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς Ἑλληνας τοῦ *X* ἢ *XVII* αἰῶνος, ἀφοῦ δὲν εἶχε τοιαύτην οὔτε διὰ τὸν πρῶτον ἢ δεῦτερον μ. *X*. αἰῶνα, ὅτε καθὼς θὰ εἰδῶμεν, ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον ἢ παράδοξος αὐτῇ μορφῇ τοῦ ἄρθρου. Διὰ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν τροπὴν τοῦ *αι* εἰς *η* κατὰ τοὺς μέσους χρόνους πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἐπρόφερον ἀκόμη *η* καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ ὀρθογραφία παρίστανεν ἀκριβῶς τὴν προφορὰν. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη καταπίπτει ἀφ' ἐαυτῆς. Εἶναι δὲ γνωστὴ διὰ τοὺς παλαιογράφους καὶ ἡ μανία τῶν γραφέων τῶν μέσων χρόνων νὰ σπείρωσι τὰ ὑπογεγραμμένα ἰῶτα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε. Καὶ εἰς ἄλλας λέξεις ὑπεισῆλθε πράγματι τὸ *η* ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ *αι* κατὰ τὴν αὐ-

τὴν πλημμελῆ ἀντίληψιν, ὅπως π. *χ.* εἰς τὸ παλῆος, *γρηά* (:) ἐνθ' ἐδῶ πρόκειται περὶ ἀπλῆς τροπῆς τοῦ φθόγγου *ε* (*αι*) εἰς *ι* σύμφωνα πρὸ τοῦ *ο* ἢ *α*.

Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὅποιον θὰ ἐσωζεν τὸ *η* θὰ ἦτο νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ἀρχαῖον *η* ἀντὶ τοῦ *αι*, ἐξησθένει βαθυμηδὸν εἰς *ι* καὶ τέλος εἰς ἀπλοῦν ἰῶτα· ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲν λόγον θὰ εἶχε ἡ γραφὴ ἢ, μετὰ ὑπογραφῆς ἢ καὶ ἀνευ ταύτης, καὶ τὸ πολὺ θὰ ἤδυνάμεθα νὰ γράφωμεν ἀπλοῦν ἰῶτα. Ὅθ' ἰδῶμεν ὅμως κατὰ πόσον καὶ τοῦτο θὰ εἶχε λόγον.

Μένει ἤδη, μετὰ ταῦτα, μόνη ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ τύπος ἢ παραλλήλητος εἰσιμος καὶ κατεσκευασμένος ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ διὰ μέσου τῆς Κορινθίας λεγομένης ἐφθασε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Οὐδὲν ὅμως, ἀπολύτως οὐδὲν, τεκμηρίον ἔχομεν διὰ τοιαύτην ὑπόθεσιν οὔτε ἐκ τῆς μορφολογίας, οὔτε ἐκ τῆς ἐπιγραφικῆς οὔτε καὶ ἐκ τῆς παραδόσεως. Ἡ ὀρθογραφικὴ λοιπὸν μορφή τοῦ ἄρθρου ἢ μένει ὅλως διόλου φανταστικὴ καὶ ἀνυπόστατος.

Τὸ ὅτι τὰ ἀπλοῦστερα πράγματα μᾶς διαφύγουσιν ἐνίοτε ἀκριβῶς ἐνεκα τῆς ἀπλότητος αὐτῶν, ἀποδεικνύεται ἰσχυρὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν. Ἀρκεῖ νὰ γράψωμεν τὸ *θηλ.* ἄρθρον τοῦ πληθυντικοῦ διὰ τοῦ *οἱ* (οἱ γυναικες) καὶ θὰ ἐννοήσωμεν ἀμέσως τί συμβαίνει. Ἐχομεν δηλαδὴ τὸ κοινότατον γλωσσικὸν φαινόμενον τῆς ἀναλογικῆς ἐπεκτάσεως· τὸ ἀρσενικὸν ἄρθρον ἐπικράτησε καὶ παρέλαθεν ὑπ' ἐαυτοῦ θηλυκὸν γένος· πρὸς διευκλύνσιν τῆς κατανοήσεως τοῦ πράγματος ἀρκεῖ ἀνικνησθῶμεν τί συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν, ὅπου ὁ αὐτὸς γλωσσικὸς νόμος ἐξηγεῖ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κοινῶς ἄρθρου *les* εἰς τὸν πληθυντικὸν καὶ τῶν δύο γενῶν, παρὰ τὰ ἰδιαιτέρα ἐνικά: *le* καὶ *la*.

Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς θεωρίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἐδέχθημεν ἀνωτέρω *a priori*, ἔρχεται ἐπίκουρος καὶ ἡ ἀκριβεστερά των μεσαιωνικῶν ἀπογράφων ἐξέτασις. Οἱ νεώτεροι ἐκδίδει δουλεύοντες εἰς τὴν ἐσφαλμένην θεωρίαν τῆς παραγωγῆς τοῦ *η*, πανταχοῦ σχεδὸν ἀντεκατέστησαν ταύτην, ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν μεσαιωνικῶν χειρῶν, ἀντὶ πάσης ἄλλης γραφῆς ἢν παρέχουσιν οἱ κώδικες. Καὶ ὅμως τὴν πρῶτην ἀκριβῶς φορὰν, ποῦ ἀπαντᾷ ἡ νέα αὕτη μορφή τοῦ ἄρθρου, ὀρθογραφεῖται διὰ τοῦ *οἱ* κυριαρχεῖ δὲ ἀπολύτως ἐπίσης ἡ γραφὴ αὕτη εἰς τὰ παλαιότερα γλωσσικὰ μνημεῖα τῆς νεοελληνικῆς, ὅπως φαίνεται εἰς τὰ *Carmina graeca mediæ aevi*, τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ *W. Wagner*. Ὁ σοφὸς καὶ ἐπιμελὴς ἄλλως τε ἐκδότης οὗτος, ἀντικαθιστᾷ μ' ὀλα ταῦτα εἰς τὸ κείμενον τὴν πεπλανημένην γραφὴν. Δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν ἀκόπως ἐκ τῆς ἐπισταμένης μελέτης τῶν ἀπογράφων ὅτι ἡ γραφὴ *οἱ* ἐπικράτει σχεδὸν ἀποκλειστικῶς μέχρι τοῦ *XVI* αἰῶνος, συμπεριλαμβανομένου.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς γραμματικῆς τοῦ Κοριν-

(1) *J. Psichari: Essais de grammaire historique. 1ère partie 1886. Paris.*—*Γ. Χατζιδάκι: Einleitung in die Neugriechische Grammatik. Leipzig. 1892.*

(2) Πρὸς *Mullach: Grammatik der griechischen Vulgarsprache κτλ. 1856 σελ. 153, 190.*

ραίου Νικολάου Σοφιστοῦ, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ XVI αἰῶνος ⁽¹⁾ παρέχει πρωτίστης σημασίας ἐνδειξιν ὑπὲρ τῆς ὀρθογραφίας οἱ, διότι ὁ σοφὸς γραμματικὸς δίδει διαρρήδην καὶ διὰ τὰ δύο γένη τοῦ πληθ. ἄρθρου τὸν τύπον οἱ, τὸν ὅποιον καὶ πανταχοῦ ὀρθογραφεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Ὁ τύπος οἱ κατὰ πρώτην φορὰν ἀπαντᾷ ἐν τινι ἀστρολογικῷ παπύρῳ τοῦ Λούδρου, τοῦ 1ου μ. Χ. αἰῶνος, ὅπου φέρεται εὐκρινέστατα: οἱ δὲ σκιαί, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατὴ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη σκιά ὑποφίας περὶ ἀμφιβόλου ἀναγνώσεως. Ἐπίσης καὶ ὁ ἐλληνο-αἰγυπτιακὸς πάπυρος τοῦ Leide (τοῦ 2 μ. Χ. αἰῶνος) μᾶς παρέχει διδασκαλικώτατον χωρίον: *Αἰσέωνται οἱ ἀνδρες καὶ οἱ γυναῖκες*, ὅπου μάλιστα νομίζει τις ὅτι παριστάμεθα εἰς αὐτὸ τὸ ψυχολογικώτερον σημεῖον τῆς ἀναλογικῆς ἐπεκτάσεως.

Τούτων τεθέντων ἐπέρχεται ἡ ἀπορία νὰ ἐρευνησῶμεν πότε τὸ πρῶτον καὶ ὑπὸ τίνος ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν τὸ ὑπόχαλκον νόμισμα τῆς διὰ τοῦ ἡ ὀρθογραφίας, ἥτις βαθμηδὸν ἐπιδίδουσα ἐξέβαλε τὴν ὀρθὴν γραφὴν μέχρι τελείας ἐπικρατήσεως. Φαίνεται ὅτι ὁ δράστης τοῦ κατορθώματος αὐτοῦ εἶναι ὁ γνωστός Simon Portius, ὁ ἐκδὸς τῷ 1638 λατινιστὴ τὴν γραμματικὴν τῆς κοινῆς ἐλληνικῆς (βλ. ἐκδ. παρὰ Δουκαγίφ) ἣν, ὡς γνωστὸν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν μέγαν Καρδινάλιον Ρισελιέ. Ὁ ρωμαιοὶ δόκτωρ τῆς θεολογίας ἀποφαίνεται ὅτι: . . . *ex his facile colligi potest quam male alii notent in plurali articulum foemininum per oi diphthongum quae soli masculine generi convenire debet καὶ κατωτέρω: ἡ . . . videtur Ionica loquutio, cujus est mutare α in! η, nec temere usurpari potest pro αἱ*». Κατὰ τοῦτο δὲ εἶναι σπουδαιότερον τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Πορτίου καθόσον προσεπιμαρτυρεῖ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ συνήθης γραφὴ τοῦ θηλ. ἄρθρου ἦτο οἱ. Ὁ νεωτερισμὸς ὅμως, τοῦ ὁποῦ τοῦ παραδείγματος ἔδωκεν αὐτὸς πρῶτος, ἐπεκράτησεν, καθὼς εἶδομεν, οὕτως ὥστε διὰ τὰ χειρόγραφα τὰ χρονολογούμενα μετὰ τὸν 16 αἰῶνα ⁽²⁾ ἡ γραφὴ ἡ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήττει ὡς ἐσφαλμένη ἀναγνώσις τοῦ ἐκδότου, ἀλλ' ὡς αὐτὴ ἡ γνησία, ἢ καὶ πεπλανημένη, τοῦ γραφέως χειρ.

Εἶναι περιττὸν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐνταῦθα λεπτομερέστερον τὴν πορείαν καὶ τὰς διαφόρους

φάσεις πού ἔλαβεν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας τῶν μ. Χ. αἰῶνων ἡ νέα αὕτη μορφή τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου, ἥτις ὡς εἶδομεν ἐμφανίζεται τὸν 1ον μ. Χ. αἰῶνα. Ἐὰν περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὸ ὀρθογραφικὸν μέρος τοῦ ζητήματος, ἀρκούσι, νομίζομεν, καὶ τὰ γενικὰ ταῦτα νὰ πείσωσιν ἕκαστον ὅτι τὸ ἡ, ὅπως συνήθως γράφεται, οὐδένα λόγον ὑποστάσεως ἔχει, οὔτε ὡς θεωρία οὔτε ὡς ἀπλὴ κἄν παραδόσις, ἥτις θὰ ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν χρῆσιν αὐτῆς.

I. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΤΟ ΒΩΔΙ

Κάθε μεσημέρι στὴν ἀπλὰ ἐκεῖ κάτω, πού βλέπω ἀπ' τὴ κάμαρὴ μου, βόσκει στοῦ Ἀλωνητῆ τὴ ξεθυμασμένη πρασιναδά τὸ βῶδι. Ἐνα βῶδι ἀλλιώτικο. ἄρρωστιάτικο, παθιασμένο, ἕνα ζωντόβολο. Ἐχει καὶ τὸ ζῶο τὰ πάθηα του. Μελαψό, κοκκαλιάτικο μὲ κάτι σταχτοαίτρινες στὸ μέτωπο, σὰ φουῖνα τσιρουρλισμένη ἀπ' τὴ φωτιά, τρίχες, χωρὶς κέρατα, μὲ βλέμμα σὰν τὴ γαλαῖα τῆς φούσκας πού ξεπετιέται ἀπ' τὸ νερὸ μὲ τις στάλες τῆς βροχῆς, ὅμως βλέμμα πονετικὸ γιατί εἶναι τέτιο, μισοκουναί πάντα τὸ κεφάλι του σὰν ὅλα τὰ ζῶα πού βόσκουν, ἀλλὰ μὲ τί βρῶν ἀγῶνα τὸ κκαῖμοιρο! Κἄπου κἄπου σταματά καὶ μὲ κόπο γυρίζει τὸ κεφάλι δεξιὰ ζερβά. Καὶ θαρρεῖ τότε πού βλέπεις μέσα στὸ πονετικὸ ἐκεῖνο βλέμμα ὅλο τὸ νιογέννητο μὲ μισοφοβισμένο ἀκόμα χαρχάλισμα τῆς ζωῆς πού τρέχει ἀπιαστο στὸ κρεβατοτσαικισμένον κορμί, τὸ νιογέννητο μὲ μισοφοβισμένο, πού γιὰ νὰ μὴ φανῇ ὀλότελα κρύβεται, λές γιὰ τὸ μάτι, σὰν πίσω ἀπὸ καράσι—τὴ θαμπὴ ἀκόμα τοῦ ἄρρωστου ματια. Ὡς τόσο τρώγει ὥρες ἥσυχα ἥσυχα καὶ μὲ χεῖλια σαλινσμένα τὴν τρυφερὴ ἐκεῖ δὲ ἀγριὰδα, κοντονεσαίνει, σιγοχοιναίει πότε πότε στὶς πλευρὰς τὴν οὐρά του καὶ ξεμυγιάζεται, κάνει δύο τρίκαπατήματα ἀργὰ, βαρεῖα, συρτά καὶ σὰν νὰ μὴ μπορῇ πιά νὰ βαστᾷξῃ ἀπ' τὸν κόπο πέφτει κάτω σὰν φορτὴν ἄνωτο, βραχέμενον κυλοκομένο. Τί κακὸ! Στὸ μικρὸ, στὸν ἀπλὸ ἐκεῖνο κάμπο πού μὲ τὰ χιονάτα του ἀκόμα χαμολούλουδα, τίς λιμπιστικὰς παπαροῦνες καὶ τὴ μυρωδιὰ τῆς ἀγριόλεβαντας καὶ τῆς ρίγανης μιᾶζει σὰν ἀναιμιαζικο τρυφεροστολισμένο μωρουδάκι, πού θαρρεῖς χαμογελᾷ, στὸν ἀπλὸ στὸν ἁθῶο κάμπο πού θὰ περιμένεις νὰ βλεπὲς προστά σου κατσίκαια καὶ ἀρνιά νὰ κουτριούνται μιὰ χαρά, τί κακὸ νὰ βλέπῃς ἕνα βῶδι νὰ παραδέρνεται ἀπ' τὸ κακὸ του ξαπλωμένο, χαρορουφτιμένο, νὰ ψυχολαχά. Ἡ ψυχὴ τοῦ χωραφιοῦ ν' ἀγκωνυχᾷ! Θαρρεῖς τόσα τόσα χρόνια πού ὥργονε τὸ χωράφι μὲ τὸ καμιατέρω λακμὸ του δὲν ἦρες λίγο τριφύλλι τὸ ἀχάριστο χωμα νὰ τοῦ δώσῃ ξερρω-

(1) Ἡ δευτέρα ἐκδοσις τῆς «Γραμματικῆς τῆς κοινῆς τοῦ Ἑλλήνων γλώσσης», ἐγένετο, ὅπως καὶ ἡ πρώτη, ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν Monuments, nouvelle serie No 2 Paris. 1874.

(2) Εἰς τὴν ἐσχάτως γενομένην ὑπὸ τοῦ Σοῦ μου καθηγητοῦ κ. Σ. Λάμπρου ἐκδοσιν τῶν μύθων τοῦ Γεωργίου Αἰτωλοῦ, ἀκμάσαντος τὸν 16 αἰῶνα, παρατηρῶ ὅτι ὁ σοφὸς ἐκδότης γράφει πανταχοῦ σχεδὸν οἱ (οἱ γῆνες) καὶ σπανιώτατα ἡ, χωρὶς ὅμως νὰ διευκρινίζεται ἐν τῇ κριτικῇ ὑποσημειώσει ἡ διαφέρουσα γραφὴ, ὃν ὑπάρχει τοιαύτη, τοῦ ἀγιορειτικοῦ κωδίκος.